

УКРАЇНА В ТРАНСФОРМАЦІЙНОМУ СВІТІ

ПОХИЛЮК В. В.

УДК 330.338.24.021.8

Похилюк В. В. Україна в трансформаційному світі

У статті автор акцентує увагу на складних умовах трансформаційного періоду в Україні. Зокрема, окрім внутрішніх причин, що спричиняють спотворення перехідного періоду, визначено зовнішні причини та виділено зовнішні загрози економічній безпеці, які створюють інші країни, виявляючи нечисту та недобросовісну конкуренцію на пострадянському просторі. У статті розкрито основні причини і труднощі перехідного періоду, які викликані в тому числі й географічним положенням України. З одного боку, Росія намагається в будь-який спосіб приєднати Україну до Митного союзу Білорусі та Казахстану, з іншого боку, Європа, розділившись у поглядах на місце України в європейській спільноті, теж бачить у віддаленій перспективі нашу країну в складі Європейського союзу. Але якщо Польща, Болгарія, Словачка висловилися за найшвидше приєднання України до Єврозони, то Німеччина, Франція, виставляючи політичні бар'єри, не бажаючи вступати в суперечку з Росією, бачать таке приєднання у віддаленій перспективі.

Ключові слова: трансформація, економічна безпека, перехідний період, загрози, недобросовісна конкуренція, соціально-економічна криза, економічна блокада.

Табл.: 1. **Бібл.:** 7.

Похилюк Василь Вікторович – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економічної теорії та економічної практики, Полтавський університет економіки і торгівлі (вул. Ковалюка, 3, Полтава, 36014, Україна)

E-mail: nasarij06@mail.ru

УДК 330.338.24.021.8

UDC 330.338.24.021.8

Похилюк В. В. Украина в трансформационном мире

В статье автор акцентирует внимание на сложных условиях трансформационного периода в Украине. В частности, кроме внутренних причин, которые влекут искажение переходного периода, определены внешние причины и выделены внешние угрозы экономической безопасности, которые создают другие страны, проявляя нечистую и недобросовестную конкуренцию на постсоветском пространстве. В статье раскрыты основные причины и трудности переходного периода, которые вызваны в том числе и географическим положением Украины. С одной стороны, Россия пытается, так или иначе, присоединить Украину к Таможенному союзу Беларуси и Казахстана, с другой стороны, Европа, разделившись во взглядах на место Украины в европейском сообществе, тоже видит в отдаленной перспективе нашу страну в составе Европейского союза. Но если Польша, Болгария, Словакия высказались за скорейшее присоединение Украины к еврозоне, то Германия, Франция, выставляя политические барьеры, не желая вступать в спор с Россией, видят такое присоединение в отдаленной перспективе.

Ключевые слова: трансформация, экономическая безопасность, переходный период, угрозы, недобросовестная конкуренция, социально-экономический кризис, экономическая блокада.

Табл.: 1. **Библ.:** 7.

Похилюк Василий Викторович – кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры экономической теории и экономической практики, Полтавский университет экономики и торговли (ул. Ковалюка, 3, Полтава, 36014, Украина)

E-mail: nasarij06@mail.ru

Pokhilyuk V. V. Ukraine in the Transformation World

In the article an author accents attention on the difficult terms of transformation period in Ukraine. In particular an author excepts for internal reasons which draw distortion of transitional period defined external reasons and selected the external threats of economic security, which create other countries, showing an impure and unconscientiously competition on post-soviet space. In the articles there are the exposed principal reasons and difficulties of transitional period, which are caused including by geographical position of Ukraine. Russia tries from one side, in any method, to add Ukraine to the Customs union of Byelorussia and Kazakhstan, from other side Europe, divided in looks to the place of Ukraine in European community, also sees in a remote prospect our country in composition the European Union. But, if Poland, Bulgaria, Slovakia, spoke out for the most rapid tacking of Ukraine to the euro area, Germany, France, proposing political barriers, not wanting to enter into a dispute with Russia, see such joining in a remote prospect.

Key words: transformation, economic security, transitional period, threats, unfair competition, socio-economic crisis, economic blockade.

Tabl.: 1. **Bibl.:** 7.

Pokhilyuk Vasilij V. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Associate Professor, Department of Economic Theory and Economic Practice, Poltava University of Economics and Trade (vul. Kovalyuka, 3, Poltava, 36014, Ukraine)

E-mail: nasarij06@mail.ru

Проголошення незалежності, перші роки якої пройшли на політичному підйомі, вже в наступні роки поставили перед українською зовнішньою політикою завдання створення такого зовнішньополітичного середовища, яке б сприяло зміцненню і розвитку новоствореної держави України. Вирішення цього завдання виявилось надто складною проблемою, пов'язаною зі значними труднощами. Перш за все варто взяти до уваги те, що Україна у визначених кордонах незалежності була такою вперше. Адже значні її території знаходилися століттями у складі інших країн – Росії, Польщі, Румунії, Австро-Угорщини, Чехії і т. д., а це відклало свій відбиток на економіку, традиції, мову, культу-

ру народів, що населяють сьогодні незалежну Україну. На таку соціально-економічну та політичну ситуацію вплинули також невизначеність шляху розвитку України, трансформація її економічної системи та кризовий стан економіки і соціальної сфери, політична нестабільність. Реальна загроза розпаду країни не просто обмежувала можливості української дипломатії, але і давала підстави вважати, що Україна поступово перетворюється на об'єкт зовнішньої політики інших країн. Таким чином, з моменту отримання суверенітету для України як нового суб'єкта міжнародних відносин гостро встала проблема визначення власної політичної ідентичності, яка не втратила своєї значущості й до сьогодні. Суть даної

проблеми може бути поставлена в контексті збереження єдиної самостійної держави або приєднання повним складом до будь-якого союзу, на зразок поглинання Білорусі. Якщо ж держава самостійна, то яку роль вона відіграє на міжнародній арені, чи вона є буферною зоною між євразійським простором і старою Європою і є сировинним додатком, ринком збуту та полігоном для нових політичних технологій, чи вона самостійний гравець на світовому ринку?

Щоб відповісти на це запитання, очевидно, необхідно звернутися до теоретичних досліджень проблеми. «...перетворення України на осередок демократії на теренах СНД слід розглядати як питання, надто значуще не лише для українського народу, але й для міжнародної спільноти. Ми маємо всі передумови для того, щоб здійснити цю відповідальну місію» [5, с. 4]. Цілий ряд науковців, як в Україні, так і за її межами, намагаються напрацювати теоретичний фундамент розвитку України та зміцнення її економічного фундаменту. Автор даної статті брав активну участь у теоретичній розробці економічної стратегії «Україна – 2015», фундаторами якої є відомі вчені В. М. Гець та В. П. Семиноженко. Значні доробки в теорію трансформації суспільства внесені А. С. Гальчинським, А. А. Гриценком, Я. А. Жаліло, М. І. Долішним, І. І. Лукіновим, О. О. Чалим, Д. П. Богинею та іншими науковцями.

З проголошенням незалежності та розривом економічних зв'язків на пострадянському просторі Україна вступила в смугу важкої затяжної соціально-економічної кризи, з якої вона практично не вийшла і донині, країна опинилася під загрозою втрати суверенітету, при значному порушенні економічної безпеки. У щорічних доповідях ООН з проблем розвитку людства публікується оцінка стану соціальної сфери держав на основі індексу гуманітарного розвитку, що враховує дані про валовий внутрішній продукт на душу населення, тривалість життя, дитячу смертність, рівні освіти та екології. За роки незалежності Україна в цьому списку опустилася з 45-го на 102 місце.

В умовах трансформації економічної системи ключове місце займає енергетична безпека, тобто енергетика природи, енергетика суспільства, енергетика людини, енергетика безпечного розвитку країни та цивілізації. На фоні зростаючого технічного прогресу, збільшення енергетичних навантажень і енергетичної напруженості, варварського розкрадання непоновлюваних ресурсів стає все більш очевидною вірогідність енергетичного самогубства людської цивілізації. Поки енергетика розвивається стихійно і безсистемно. Явно превалює технічна сторона енергетики над соціальною, цивілізаційною і гуманітарною. Людство споживає енергії більше, ніж потрібно для безпечного розвитку, перетворюючи навколишнє середовище на непридатну для свого існування територію. Звідси необхідність знайти абсолютно новий шлях енергозабезпечення людства.

Через ослаблення державних наукових досліджень в галузі енергетики заповнити цей небезпечний пропуск слід суспільними зусиллями, консолідацією суспільної думки і практики в питаннях забезпечення енергетичної

безпеки на глобальному, національному, регіональному і особовому рівнях, маючи на увазі філософське розуміння енергетики в циклі «речовина-енергія-інформація», її технічну, соціобіологічну, психофізіологічну, духовно-світоглядну структуру, які складаються в природі. Але внутрішні суперечки, які виникають напередодні перманентних виборів влади в Україні, щораз відносять проблеми економічної безпеки на другий план.

Відвідуючи з офіційним візитом Україну в листопаді 2010 року Президент держави Ізраїль Шимон Перес звернув увагу на труднощі, які долає Україна на шляху трансформації посткомуністичного суспільства. Особливу увагу Ш. Перес звернув на два моменти: по-перше, зауважив він, неможливо йти вперед з повернутою головою назад. Основні суперечки, які точаться в Україні, на його погляд, не навколо перспективних шляхів розвитку держави, а навколо оцінки подій столітньої і навіть тисячолітньої давності, та з'ясування з позиції нинішнього часу, хто ж винуватий у трагічній долі України. А по-друге, Україна повинна будувати багатосторонні зв'язки, співпрацюючи з різними країнами і перестати оглядатися на Росію чи триматися за Європу. Якщо ви в цьому переконаєте свій народ, то і Росія, і Європа самі наблизяться до вас [7]. Саме про це понад півтора століття тому стверджував Президент США Авраам Лінкольн: «Догми спокійного минулого не спрацьовуватимуть в буремному майбутньому. Якщо ми взялися за нову справу, ми повинні інакше думати і діяти» [1].

Орієнтуючись на соціобіологічну, психофізіологічну, духовно-світоглядну безпеку в умовах трансформації, варто звернути увагу на так звану теорію «золотого мільярду». Під цим терміном зазвичай розуміють глобальну програму, згідно з якою чисельність населення Землі буде зменшено до одного мільярда (за різними джерелами – від 0,5 до 2 млрд). Для цього будуть використані всі наявні засоби (військові, хімічні, біологічні, хвилеві та ін.), зокрема найефективніші – економічні та ідеологічні.

У 1972 р. у Відні за ініціативою СРСР і США був створений Міжнародний інститут прикладного системного аналізу. Результати робіт інституту за 1973 – 1979 рр. представлені в монографії «Енергетика в світі з обмеженими ресурсами: глобальний енергетичний аналіз». У монографії передбачається, що за період приблизно з 1975 по 2025 роки населення земної кулі досягне 8 млрд осіб, окремі економісти наводять дані про 20 млрд. Загальне глобальне енергоспоживання за ці роки зросте в 3-4 рази і може бути забезпечено тільки шляхом повного використання всіх наявних енергетичних ресурсів, включаючи і ресурси з великим ступенем забруднення навколишнього середовища і великою вартістю видобування.

Аналіз початкових значень зростання чисельності населення Землі за останні дві тисячі років показав, що характер зміни чисельності неоднорідний і не може бути описаний прямою залежністю. За перше 500-ліття (0 – 500 рр. н. е.) населення Землі збільшилося приблизно на 17%, за друге – на 15%, за третє – на 36%. За останніх 500 років (1500 – 2000 рр. н. е.) чисельність населення Землі зросло майже в 15 разів [2, с. 111 – 112].

Аналіз динаміки зростання населення країн світу засвідчує, що в кількісному виразі воно зростає в країнах з низьким рівнем соціального забезпечення, і навпаки, у країнах з високим рівнем розвитку народжуваність зменшується.

Кризний стан української економіки диктує і політику у сфері демографічного розвитку країни, який також характеризується негативними явищами. За двадцять років незалежності населення країни скоротилося з 52 (за наслідками перепису 1989 р.) до 46 млн осіб у 2010 році. Така тенденція продовжує залишатися, причому скорочення населення України за рахунок міграції було найвищим у 2000 – 2005 рр., у даний час зростає імміграція в Україну з країн СНД, але менше зростає смертність населення (табл. 1).

старт», що передбачає створення морської платформи для запуску космічних апаратів і спільне виробництво літаків АН-148 та АН-158 для місцевих авіаліній, що не мають аналогів у світі. Створено російсько-українську Асоціацію економічного і науково-технічного співробітництва «Російсько-український Союз». Разом з тим не варто забувати і про загострення економічних стосунків з Росією. Наш північний сусід не просто пішов на конфронтацію економічних відносин, а створив умови для економічної блокади України з метою поглинання економіки суверенної країни та диктату. Досвід у Росії відносно тиску на економіку країн СНД є, це повне поглинання Білорусі як держави. Враховуючи те, що головним економічним чинником, який створює економічну загрозу Україні і значною мірою визначає зовнішньополітичний курс України, є загальна економічна і особливо енергетична залежність,

Таблиця 1

Основні демографічні показники України за 2000 – 2010 рр.

Рік	Кількість населення (млн осіб)	У тому числі		Природний рух населення (тис. осіб)			Міграція населення (осіб)		
		Міського	Сільського	Кількість народжених	Кількість померлих	Природний приріст	Кількість прибулих	Кількість вибулих	Приріст населення
2000	49,4	33,3	16,1	385,1	758,1	-373,0	-	-	-
2001	48,9	32,9	16,0	376,5	746,0	-369,5	-	-	-
2002	48,5	32,6	15,9	390,7	754,9	-364,2	42473	76264	-33791
2003	48,0	32,3	15,7	408,6	765,4	-356,8	39486	63699	-24210
2004	47,6	32,1	15,5	427,3	761,3	-334,0	38567	46182	-7615
2005	47,3	32,0	15,3	426,1	782,0	-355,9	39580	34997	4583
2006	46,9	31,9	15,0	460,4	758,1	-297,7	44227	29982	14245
2007	46,6	31,8	14,8	472,7	762,9	-290,2	46507	29669	16838
2008	46,4	31,7	14,7	510,6	754,5	-243,9	37323	22402	14921
2009	46,1	31,6	14,5	512,5	706,7	-194,2	32917	19470	13447
2010	46,0	31,5	14,5	456,9	638,4	-181,5	28075	13606	14469

Таблицю складено автором за [3, с. 347, 354, 355 – 359].

Як видно з табл. 1, тенденція до природного приросту населення зберігається, у той самий час помітна тенденція до зростання імміграції в Україну з країн СНД, і в першу чергу з Росії. Таким чином, значна критика з боку наукових кіл Росії про складне економічне становище населення в Україні є необґрунтованою.

Протягом останніх 2-3-х років в Україні зроблено серйозні спроби по оздоровленню економіки, хоча далеко не всі з них, на жаль, дали очікуваний результат. Підписана низка угод про економічне співробітництво із сусідніми країнами, створено законодавчу базу для залучення іноземних інвестицій і активізації зовнішньої торгівлі, отримала розвиток ідея створення вільних економічних зон, укладено угоди про безвізовий режим з 37 країнами світу. Певних успіхів досягнуто на шляхах українсько-російської співпраці. Прикладами можуть служити такі сумісні проекти, як будівництво енергоблоків на Рівненській і Хмельницькій АЕС, що мають стратегічне значення для розвитку української економіки, будівництво заводу з виробництва палива для атомних станцій у Кіровограді, «Морський

саме тому в умовах трансформації економічної система варто домогтися диверсифікації як джерел ресурсів, так і ринків збуту українських товарів і послуг.

Українська промисловість є надзвичайно енерговитратною. Україна – найбільший споживач російського газу в Європі, по споживанню природного газу займає шосте місце у світі, по імпорту – третє місце (після США і Німеччини). Якщо вся Європа споживала в 2005 році 110 – 120 млрд м³ російського газу, то тільки одна Україна протягом цього часу споживала 50 – 60 млрд м³. Газотранспортна система (ГТС) України є другою за потужністю в Європі після РАТ «Газпром» і в 2006 р. здійснювала 93% експорту російського газу, що складає 25% потреб європейських країн. Через територію країни проходять південне відгалуження нафтопроводу «Дружба» в країні Центральної Європи, газопроводи «Союз», «Братерство», «Прогрес» і деякі інші, які створюють у Західній Україні могутній комунікаційний вузол. Через Україну здійснюється транзит російського природного газу до Південно-Східної Європи і Туреччини.

За повідомленням міністра енергетики і вугільної промисловості України Юрія Бойка, у найближчі два місяці Україна планує підписати п'ять нових контрактів з видобутку нетрадиційного газу в Україні. Він підкреслив, що реалізація всіх контрактів дозволить у 2012 р. збільшити обсяг видобутку газу на 1 млрд м³ і в 2013 – 2014 рр. – по 2 млрд м³ у рік. Тобто, 1 січня 2015 р. наша країна видобуватиме не 20 млрд м³, як сьогодні, а 25 млрд м³ газу. Ціна російського газу для України в 2012 р. складає \$432, потреби ж України в імпортному газі в 2012 р. складають 27 млрд м³.

Нині ціна російського газу для України без урахування харківської знижки приблизно \$546. У той же час Німеччина отримує російський газ по \$346, знаходячись більш ніж на 2 тис. км далі від російського кордону.

У зв'язку з укладеними не вигідними газовими контрактами з Російською Федерацією держава щорічно витрачає 16 млрд грн на покриття різниці між ціною газу, що імпортується, і ціною його реалізації населенню і теплокомуненерго. Росія спотворила і плату за транзит газу. Вартість прокачування газу по новому магістральному газопроводу Сахалін – Владивосток склала 3,9 долара за тисячу кубометрів на 100 км. Вартість транспортування тисячі кубометрів газу по Україні складає зараз 2,89 долара, а по трубі російського концерну – 1,78 долара. Це майже на долар дорожче, ніж транзит російського газу по Україні. У жовтні 2012 р. Росія запустила другу нитку газопроводу «Північний потік», через дві труби якого сьогодні прокачується 53 млрд м³ газу, а до 2015 р. планується додатково прокласти ще дві труби. Таким чином, Росія намагається відмовитись від транзиту газу по території України, тобто підняти рівень енергетичних загроз і нівелювати значення України як головного транзитера енергоносіїв [6].

Сукупність розглянутих вище чинників привела до того, що сьогодні Україна змушена шукати своє місце в сучасній системі міжнародних відносин у надзвичайно складних умовах, коли основною функцією зовнішньої політики стає компенсація внутрішніх слабкостей державності, що не зміцнилася. Унаслідок геополітичного розкладу сил, що існує в Європі, українська зовнішня політика приречена балансувати між впливом Росії і впливом Заходу, розвиваючись переважно по осі «Схід – Захід». Хоча серед стратегічних партнерів України числяться США, Росія, Польща, Узбекистан і Китай, і, крім того, виділяється особливе партнерство з ЄС і НАТО, нашу зовнішню політику можна охарактеризувати як двохвекторну, оскільки в ній виразно домінували два напрями: російський і атлантичний.

Багатовіковий досвід існування в одній державі, інтеграція в рамках єдиного економічного простору СРСР, а згодом сировинна і енергетична залежність від Росії, по суті, забезпечило економічне виживання суверенної України, усе це примушувало Україну приділяти пріоритетну увагу стану справ на російському напрямі.

Основною ідеєю політики України відносно Росії стало відстоювання незалежності і рівноправ'я в двосторонніх відносинах, хоча в останні роки це прийняло явно гіпертрофований характер. Війни з приводу обме-

ження ввезення на територію Росії окремих продуктів харчового виробництва (сухе молоко, тверді сири, м'ясо і т. д.) останнім часом з ініціативи Росії поширилися на країни Митного союзу – Казахстан і Білорусь. Економічний тиск на економіку України з боку окремих країн СНД має за мету взяти участь у купівлі українських підприємств і землі за демпінговими цінами.

Розвиток відносин з країнами Заходу, у першу чергу Сполученими Штатами, об'єктивно складо зміст другої головної осі зовнішньої політики України. Основними цілями політики України на західному напрямі стали отримання економічної допомоги і гарантій безпеки. Прагнення до отримання економічної допомоги в умовах значного спаду виробництва було цілком природним і раціональним. Потреба у вирішенні цього завдання є основним орієнтиром нинішньої політики України. Фактично вирішення вказаних завдань повністю залежить як від політики України, з одного боку, так і від позиції країн Заходу, які виходять перш за все з власних геополітичних інтересів і з бажання допомогти Україні бути в складі європейських країн.

Надії на зміни у сфері економічного співробітництва з країнами Заходу пов'язані зі вступом України в ЄС. Проте для вступу в ЄС виявилось недостатньо доброї волі його членів і бажання самої України. Внутрішня криза в складі самого Європейського союзу, намагання окремих країн залишити це аморфне утворення, відмова інших від входження до євровалюти, спонукають не лише Україну, а й інші країни бути обачними і не поспішати вступати до ЄС. Свого часу В. Ленін зазначив, що Сполучені Штати Європи матимуть внутрішні непримиримі суперечки, які не можуть бути затамовані. «Звичайно, можливі тимчасові угоди між капіталістами і між державами. У цьому сенсі можливі і Сполучені Штати Європи, як угода європейських капіталістів... Проповідувати «справедливий» розділ доходу на такій базі є прудонізм, тупоумство міщанина і філістера, не можна ділити інакше, як «по силі» [4]. Саме тому на даному етапі трансформації Україні необхідний перш за все відповідний рівень основних макроекономічних показників, самостійний характер української політики у сфері економіки. Імовірно, що це сприятиме проведенню серйозних змін і у відносинах із Заходом. Україні буде простіше перейти на принципово нові основи (отримання інвестицій замість кредитів, створення сприятливих умов для розширення експорту українських товарів і т. п.).

Саме тому політика в галузі безпеки України на західному напрямі носить інший характер, що обумовлено тією роллю, яка відводиться західними стратегами Україні в політиці Заходу в Східній Європі. Первинне вирішення проблеми власної безпеки український уряд вбачає в дотриманні принципу нейтралітету, а також спроб створення «третьої сили» з держав Центральної і Східної Європи (Балтійсько-Чорноморський союз, центральноєвропейська зона безпеки). Слід зазначити, що, на жаль, у зовнішній політиці як України, так і Росії, не був використаний факт наявності загальних інтересів на західному напрямі і пов'язані з цим можливості.

ВИСНОВКИ

Враховуючи вищевикладене, варто зазначити, що Україна володіє великим потенціалом економічного розвитку і займає надзвичайно вигідне географічне положення. При цьому Україна є найбільшою державою Чорноморського регіону і може використовувати значний економічний і політичний потенціал розвитку відносин з країнами його складових. Не можна не враховувати і той факт, що Україна має в своєму розпорядженні збройні сили, які за чисельністю займають в Європі третє місце.

На шляху економічного розвитку в даний час надважливим завданням України для збереження її самостійності та незалежності є досягнення енергетичної безпеки. Уряд України, не досягнувши конструктиву в переговорах з Росією про ціну на енергоносії, пішов шляхом розробки власних родовищ, нафти, газу, уранових руд і т. д.

Для досягнення належного рівня економічної безпеки Україна повинна:

- ✦ внести зміни до Конституції України, зокрема Статті 13, у частині права на користування ресурсами всьому народу України. Зокрема, Статтю 13. «Земля, її надра, атмосферне повітря, водні та інші природні ресурси, які знаходяться в межах території України, природні ресурси її континентального шельфу, виключної (морської) економічної зони, є об'єктами права власності Українського народу. Від імені Українського народу права власника здійснюють органи державної влади та органи місцевого самоврядування в межах, визначених цією Конституцією.» А наступний абзац цієї статті – «Кожний громадянин має право користуватися природними об'єктами права власності народу відповідно до закону», повинен, бути вилученим із Основного Закону України;
- ✦ довести пошук різних видів і джерел енергії до рівня цивілізаційної і особової саморегуляції та забезпечити тим самим екологічну безпеку людства;
- ✦ проводити моніторинг економічної політики (внутрішньої і зовнішньої) з погляду відповідності її національним інтересам, потребам українського населення в умовах трансформації;
- ✦ сприяти надійному функціонуванню систем, пошуку нового екологічно чистого стану і джерел енергії як способів і засобів нормального життєзабезпечення людей;
- ✦ визначати енергетичну безпеку в системі суспільної безпеки як чинник стабілізації і де-стабілізації, консолідації держави, нації, регулятора соціальних проблем суспільства, війни і миру, виховання особи безпечного типу;
- ✦ науково обґрунтувати необхідність власного характеру і методів розвитку економічної системи в умовах трансформації, а також стану, тенденцій розвитку і умов життєдіяльності соціуму, його структур, інститутів.

Духовна єдність, що формувалася століттями, і об'єктивні закони економічного розвитку вимагають від влади приділяти пріоритетну увагу питанням взаємної співпраці, колективної безпеки і всебічної інтеграції. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Аврам Лінкольн [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://pidruchniki.ws>
2. Елисеев Д. А. «Золотой миллиард» – энергетика – власть / Д. А. Елисеев // Безопасность. – 1999. – № 5-6(48). – С. 111 – 116.
3. Модернізація України – наш стратегічний вибір : Щорічне Послання Президента України до Верховної Ради України. – К. : НІСД, 2011. – 432 с.
4. Ленин В. И. О лозунге Соединенных Штатов Европы / В. И. Ленин // ПСС. Том 26.– С. 352 – 355.
5. Про внутрішнє і зовнішнє становище України у 2003 році. Послання Президента України до Верховної Ради України. – К. : Інформаційно-видавничий центр Держкомстату України, 2004. – 472 с.
6. Украина потеснит «Газпром» и будет продавать собственный газ [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://mignews.com.ua/ru/articles/81430.html>
7. Шимон Перес: Демократия предоставляет равные права на то, чтобы отличаться и быть особенным [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://podrobnosti.ua/interview/2010/11/25/734017.html>